

Μαύρη μοῖρα, κύριοι, μαύρη καὶ σκοτεινὴ μοῖρα ἐπεκράτησε καὶ διήρθυνε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτὴν τὴν λυπηρὰν περίστασιν. Ἀλλὰ, κύριοι, καὶ τίς ἄνθρωπος, τίς θνητὸς δύναται νὰ ἐξετάσῃ, νὰ μάθῃ τὰς ἀνεξερευνήτους βουλὰς τοῦ Ὑψίστου; Τὸ πρῶτο κανόνι, ὅπερ ἐρρίφθη εἰς τὸ Ναβαρίνον, ἦτο τὸ ἀγγλικόν, καὶ ἀπ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ Ἑλλάς ἐγείνε κράτος ἀνεξάρτητον καὶ βασιλείον. Αἷμα ἀθῶον, αἷμα εὐγενές, αἷμα ἀγγλικόν ἐχύθη κατὰ τὸ Δῆλεσι καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐξαλείφεται ἡ ληστρία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ἦθελον, κύριοι, γὰρ σὰς ὁμιλήσω καὶ περὶ τῶν σκανδαλισθεσάτων ζητημάτων τῶν ἀνακρίσεων, ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ ἀδυνάτου καὶ πολὺ περισσότερον ἡ θέσις τοῦ εὐγνώμονος μοι ἐπιβάλλει τὴν σιωπὴν, καὶ χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς σιωπῆς παρατρέχω καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι σχετικὰς ὑπουργικὰς παρεκτροπὰς. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι, κύριοι, νὰ σιωπήσω, δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω μίαν μικρὰν ἀπάντησιν ἀπὸ τοῦ μικροῦ τοῦτο ἔθνος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἐντιμον βουλευτὴν τῆς μεγάλης Βρετανίας, τὸν εἰπόντα ἀπὸ τὸ τῶντι σεβαστὸν καὶ μέγα ἔθνος τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, ὅτι ἂν εἶχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ προστατεύωμεθα καὶ οὐχὶ τὴν ἀτυχίαν νὰ προστατεύωμεν τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν, οἱ Ἕλληνες ἤθελον θέσει εἰς τὰ θυλάκιά των τοὺς νόμους μας. (ἤμβημα). Ἦθελον εἶπει, κύριοι, εἰς ἀπάντησιν τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, ὅτι οὐδέποτε ἤλπιζον, οὐδέποτε ἐπερίμενον ν' ἀκούσω ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν θέσιν εὐγενοῦς βουλευτοῦ τῆς μεγάλης Βρετανίας τοιαύτην πικρὰν εἰρωνίαν, τοιαύτην σκληρὰν περιφρόνησιν διὰ τὸ ἀδύνατον μὲν, ἀλλὰ πάντοτε ἐλληνικὸν ἔθνος. Ἐγὼ, κύριοι, δὲν λυποῦμαι, καὶ ἀναλογιζόμενος τὴν θέσιν μου, μετριοπαθῶ τόσον διὰ τὰς λυπηρὰς ἐκείνας λέξεις, καθὼς καὶ διὰ τὰς σχετικὰς ἐνεργείας ἰσχυρῶν κατὰ ἀδυνάτων. Ἀλλ' ἄρά γε, δὲν ἐλυπήθησαν, δὲν ἐταράχθησαν αἱ σκιαὶ τῶν προπατόρων ἡμῶν, ὡς τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν, παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων ἡρώων, καὶ δὲν θὰ εἴπουν σιωπηλῶς εἰς τὸν ἐντιμον βουλευτὴν τὰδε, «Μὴ, Κύριε Βουλευτὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τοιαύτην πικρὰν εἰρωνίαν, τοιαύτην σκληρὰν περιφρόνησιν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς συγγενεῖς μας, εἰς τοὺς δυστυχεῖς συμπατριώτας μας, εἰς τοὺς καταβασανισμένους ἀπογόνους μας; μὴ, διότι ἀδικεῖτε ἄντικρυς τὸ αἶσθημα ὅλης τῆς Ἀγγλίας καὶ πάσης τῆς Εὐρώπης; μὴ, εἰδικῶς μάλιστα ἐπὶ τῆς προκειμένης λυπηρᾶς περιστάσεως, καθ' ἣν καὶ οἱ λίθοι κρᾶζουσι, καὶ ἡμεῖς, ἡμεῖς αἱ σκιαὶ εἴμεθα αὐτόπται μάρ-

ἐπέκεινα ὥραν· ἐξῆλθον οἱ πρέσβεις, διέταξε νὰ παρουσιασθῶ καὶ πάλιν, ἐπαρουσιάσθην ἐκ νέου, μὲ πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ μοῦ λέγει, ἀποχαιρετῶ τὸν τελευταῖόν Μουρουργόν, ἀπεφάσισα νὰ ἀναχωρήσω διὰ τὴν Εὐρώπην. Λέγω, Βασιλεῦ, ἔχω εὐθύνην ἐνώπιόν Σου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους· ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ μὴ φύγετε. Λέγει, ἔχετε δίκαιον, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἀσθένεια ἀτυχῶς εἶναι φθασμένη σήμερον εἰς ὑψηλὸν βαθμόν καὶ ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον διὰ νὰ θεραπευθῇ, καὶ ἐγὼ χρῆσιν ἄλλων μέσων δὲν δύναμαι, οὔτε θέλω νὰ κάμω· ἄς ἰδοῦν καλὸν οἱ Ἕλληνες. Μοὶ ἐπρόσθεσεν ἔπειτα, ὅτι ἡ πρωτεύουσα εἶναι εἰς ἀνώμαλον κατὰστασιν, καὶ δύνασθε νὰ μεταβῆτε νὰ μὴ πάθῃ ἡ οἰκογένειά σας ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν σας. Λέγω, Βασιλεῦ, ἡ συνείδησις καὶ τὸ καθήκον δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπουν νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ πλησίον Σου εἰς τοιαύτας στιγμὰς, καὶ τὴν οἰκογένειάν μου ὁ Θεὸς ἄς τὴν προστατεύσῃ. Μὲ εὐχαρίστησε. Κατόπιν ἔκραξεν ἓνα πρὸς ἓνα ἐκ τῆς βασιλικῆς συνοδείας, καὶ πιστεύω, εἶπε τὰ αὐτά. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἠγκυροβόλησαμεν εἰς τὸ Ἀμπελάκι, τὸν λιμένα τῆς Σαλαμίνας· περὶ τὸ μεσονύκτιον ἠγκυροβόλησε τὸ μὲν Ἀγγλικὸν ἐκ δεξιῶν, τὸ δὲ Γαλλικὸν ἐξ εὐωνόμων. Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν δεκάτην πρὸ μεσημβρίας ἐπεβιβάσθημεν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ὅπου ἐχαιρετήθη ἡ ἐπιβίβασις τοῦ Βασιλέως διὰ τοῦ συνήθους κανονοβολισμοῦ. Ἐμείναμεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην· τὴν ἄλλην ἡμέραν, ὀρθροῦ βαθέως, ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν Εὐρώπην. Ἐξω τῶν ὑδάτων τῆς Ἀττικῆς ἀπηντήσαμεν τρία δίκροτα Ἀγγλικά· ἐπλησίασαν, ἐστάθησαν ἐπὶ τοῦ ἀτμοῦ, ἐχαιρέτησαν διὰ τῶν συνήθων κανονοβολισμῶν τοὺς Βασιλεῖς, ἦλθεν ὁ ναύαρχος μὲ τὸ ἐπιτελεῖόν του, παρουσιάσθη εἰς τὸν Βασιλέα, ἐτέθη εἰς τὰς διαταγὰς Του νὰ τὸν μεταφέρῃ ὁ ἴδιος. Ὁ Βασιλεὺς τὸν εὐχαρίστησε, διέταξε καὶ ἔμεινεν εἰς τὸ πρόγευμα. Ἀφοῦ ἐπρογεύθημεν, ἡμεῖς μὲν ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν Εὐρώπην, τὰ δὲ Ἀγγλικά πλοῖα ὅπου εἶχον διαταχθῇ.

Περιττὸν τῶρα, κύριοι, νὰ σᾶς διηγηθῶ τὰς ὑποδοχὰς τῶν λαῶν ὅπου καὶ ἂν διπλοῦμεν, τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν συμπάθειαν τὴν γενικὴν, πολὺ περισσοτέραν παρὰ εἰς ἡγεμόνα, καὶ ἐπίσης ὀφείλω νὰ εὐγνωμονήσω καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βαυαρίας, ἣτις μᾶς ὑπεδέχθη ὅλους ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων καὶ μᾶς ἐφιλοξένησεν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας· δὲν ἤκουσα καθ' ὅλον τὸ διάστημα, καθ' ὃ ἤμην πλησίον τοῦ Βασιλέως οὐχὶ μίαν λέξιν κατὰ τῆς πατρίδος μου, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὲρ, ἀλλ' οὔτε καὶ μίαν λέξιν κατ' οὐδενὸς προσώπου, καὶ, πιστεύατε, διετέλουν εἰς διηνεκῇ

ὁ κόσμος τί συμβαίνει παρ' ἡμῖν, διὰ νὰ μάθῃ ὁ κόσμος τὴν ἀληθὴ κατὰστασίν μας.

Κατ' ἀρχὰς ἀπεδόθη σχέσις τῶν ληστῶν μετὰ κατοίκων· οἱ κάτοικοι, εἶπον, τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς ὑποκρύπτουν τοὺς ληστές, ὑποθάλλουν καὶ τροφοδοτοῦν αὐτούς. Ἐκτακτα λοιπὸν μέτρα, ἡ δὲ ἐκτίμησις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ἐκτάκτων τούτων μέτρων ἐπ' ἐσχάτων ἀφέθη καὶ εἰς τὸν στρατιώτην καὶ εἰς τὸν χωροφύλακα καὶ εἰς τὸν ἀπλοῦν κλητῆρα· προϊόντος τοῦ χρόνου τινές, τινῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ἀποτυχόντες, εἶπον καὶ ἔγραψαν, ὅτι τῇ συνδρομῇ τῆς ληστείας ἐπέτυχεν ὁ δεῖρα, ὁ δεῖρα, ὁ δεῖρα δήμαρχος· κατόπιν τινές, τινῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀποτυχόντες, εἶπαν ἀσυσκόλως καὶ ἔγραψαν, τῇ συνδρομῇ τῆς ληστείας ἐπέτυχεν ὁ δεῖρα, ὁ δεῖρα, ὁ δεῖρα βουλευτικὸς συνδυασμός. Ἐχειροτέρευσεν ἡ κατὰστασις τῆς δημοσίου ἀσφαλείας, ὡς ἐρρέθη πρό πολλοῦ· συνέβη δηλονότι αὐτὸ τὸ τρομερὸν δυστύχημα πέριξ τῆς Ἀττικῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Νομοῦ τῆς Πρωτευούσης· εἶπαν· πρόσωπα ὑψηλῆς περιωπῆς συνετέλεισαν. Καὶ ἰδοὺ, ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος, μυρία ἔπονται. Ἰδοὺ, κύριοι, τὰ ἀποτελέσματα πεπλανημένων πεποιθήσεων ὡς καὶ ἡ ἐπιπολαιότης, ἐνεθάρρυναν τοὺς ληστές, ἀπεθάρρυναν τοὺς κατοίκους, μᾶς κατεστιγμᾶτισαν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης.

Ἄς ἐξετάσωμεν εἰλικρινῶς, διὰ τῆς λογικῆς, διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἄς ἐξετάσωμεν ἂν ὑφίσταται, ἂν ἔχῃ ὑπόστασιν αὐτὴ ἡ ἀδικος μομφή.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς ὑποκρύπτουν τοὺς ληστές!!! ὑποκρύπτουν τοὺς ληστές; Καὶ ὁ λόγος; καὶ τὸ συμφέρον; διατί; Ἡ ἀπάντησις ἀπλουστάτη, καθαρὰ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐξαγομένη. Διὰ νὰ αἰχμαλωτίζωνται ἀγγελιδόν, διὰ νὰ φοιεῦνται συχνὰ πυκνὰ, ποτὲ μὲν ὡς καταδεῖκται ληστρικῶν συμμοριῶν, ἄλλοτε φεύγοντες τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς συμπλοκάς μετὰ τῶν ληστῶν· διὰ νὰ πληρώνουν λύτρα ἐπὶ λύτρων, καὶ λύτρα πέραν πολὺ τῆς καταστάσεώς των· διὰ νὰ παρασύρουν τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, ἄλλους μὲν μὲ δάνεια ἀνεπιστρεπτεῖ, καὶ ἄλλους μὲ συνεισφοράς ὑποχρεωτικῆς, ὅπως παρασύρουν οἱ χρεωκόποι τοὺς πιστωτάς των. Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς ὑποθάλλουν τοὺς ληστές!!! ὑποθάλλουν τοὺς ληστές; ὁ λόγος; τὸ συμφέρον; διατί; Καὶ ἐδῶ, κύριοι, ἀπλουστάτη ἡ ἀπάντησις, καθαρὰ, ἀδιαφιλονείκητος. Διὰ νὰ μὴ καλλιεργοῦν ἐν δέοντι χρόνῳ καὶ εἰς κατάλληλον ὥραν

ται νὰ καταστρέφουν! Καὶ τὴν ζητοῦν ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ δημάρχους οἵτινες δὲν ὀφείλουν εἰμὴ τοὺς φόρους τῶν νὰ πληρῶναι καὶ ν' ἀπαιτῶσι πλήρη ἀσφάλειαν ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῶν. Καὶ τὴν ζητοῦν διὰ τοιούτων καταθλιπτικῶν καὶ βανδαλικῶν μέτρων ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς δημάρχους. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μία ἐπίσημος αἰτίασις ἐκ μέρους ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἀνικάνων κατὰ ἀδυνάτων καὶ ἀθῶων; δὲν εἶναι τοῦτο μία ἀνίσχυρος, μία ἀβάτιμος δικαιολόγησις κυβερνήσεων ἐνώπιον τῶν Ἡγεμόνων τῶν καὶ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης; — Ἀλλ' ἂν δὲν ᾔναι ταῦτα, κύριοι, δὲν εἶναι καὶ τὰ ἀθλία τῆς Ἑλλάδος ὅρια, αὐτοὶ οἱ ἀπότομοι βράχοι, ἐνώπιον τῶν ὁποίων κατασυντρίβονται ἐκάστοτε ὑπολήψεις κυβερνήσεων, διπλωματῶν, στρατῶν, λαῶν, καταλυποῦν τοὺς σχετικούς Ἡγεμόνας, καταταράττουν τὴν Εὐρώπην, καὶ φεῦ! παρουσιάζουν τὴν ἀθῶαν τὴν λευκοφόρον Ἑλλάδα ὡς ἐνοχον, ὡς ἐνδεδυμένην ῥυπαρὰ καὶ πινηχρὰ ῥάκη, καὶ ὡς τεταπεινωμένην μὲ ἐσταυρωμένας χεῖρας ἐνώπιον τοῦ ἐξευγενισμένου κόσμου, τοῦ κόσμου ἐκείνου τὸν ὁποῖον αὐτὴ πρώτη ἡ Ἑλλὰς ἐξευγένισεν; Αἶ, κύριοι, ὁ Θεὸς, ὁ μέγας Θεός, θὰ προστατεύσῃ μίαν ἡμέραν καὶ τοὺς ἀδυνάτους, καὶ τοὺς ἀδικημένους.

Προκειμένου, κύριοι, περὶ ὁρίων, περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν ὁποίων ἀπὸ τὰ 1833 ὑπάρχουν τόσα διπλωματικά ἔγγραφα διὰ τῶν ὁποίων εἰμποροῦν νὰ σχηματισθοῦν ὁλόκληρα βιβλία, ἀλλὰ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, νὰ σᾶς εἰπῶ μίαν περίεργον ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἤκουσα πρὸ ὀλίγων μηνῶν, σπουδαίαν καὶ πρακτικωτάτην ἰδέαν. Ἦμην εἰς τὴν Φθιώτιδα. ἔχω ἐν κτῆμα πλησίον τῆς γραμμῆς ἠθελον μίαν ἡμέραν νὰ προγευματίσω εἰς μίαν θέσιν, ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς μετέβην ἐκεῖ. Προγευματίζων μετὰ διαφόρων φίλων μου χωρικῶν ἔκαμα λόγον περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν πολιτῶν Ἑλλήνων καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Τουρκίας ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ παρεδέχθημεν μεγάλην διαφορὰν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων. Μετὰ ταῦτα ἔγεινε λόγος περὶ ληστείας. Ἐγὼ ἐφρόντισα νὰ σπουδάσω τὰ πνεύματα καὶ τὸν τρόπον τῆς σκέψεώς των· ἐξέφερα λοιπὸν ὡς συμπέρασμα τῆς συζητήσεως τὴν τετριμμένην ἰδέαν, κύριοι, ὅτι τότε θὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ληστεία, ὅταν συμπράξουν τὰ δύο συνεχόμενα γειτονικά κράτη. Μεταξὺ τῶν χωρικῶν ἐκείνων εἰς χωρικὸς ἐγέλασε, καὶ ἐγέλασε χωριάτικα μὲ καγχασμόν. Ἐγὼ εὐλόγως ἐπειράχθην διὰ τί γελάς τοῦ λέγω; γελῶ, λέγει, μὲ τὰς

όλου. Ο Χατζηπέτρος, ἀφοῦ ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς σκηνῆς οἱ ἀξιωματικοί, λέγει πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην· ἀρχηγέ, ἐὰν ἤμην ἐγώ, ἤθελα τοὺς τιμωρήσει καὶ ἤθελα τοὺς ἀποβάλει, δὲν ἤθελον ὑποφέρει αὐτὴν τὴν αὐθάδειαν. Ο Καραϊσκάκης τότε ἐγέλασε καὶ τοῦ λέγει, αἱ Βλάχμπεη, Βλάχμπεη! ἐὰν θέλῃς νὰ ἦσαι ἀρχηγὸς πρέπει νὰ ἔχῃς καλλίτερα παλικάρια ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου, ἱκανωτέρους συντρόφους· διότι ὅταν ἀρχίζῃ ὁ πόλεμος, φωνάζω, ποῦ εἶσαι Λεπενιωτάκη, ποῦ εἶσαι Καραβίδα, καὶ πηγαίνουν αὐτοὶ πρῶτοι εἰς τὰ ταμπούρια τὰ Τουρκικὰ καὶ ὕστερον πηγαίνω ἐγώ· σύρουν τὰ σπαθιά καὶ πηδοῦν πρῶτοι αὐτοὶ εἰς τὰ Τουρκικὰ ταμπούρια. Τότε λέγει ὁ στρατηγὸς Χατζηπέτρος, ἔχεις δίκαιον, ἀρχηγέ. Τί συμβαίνει ὅμως παρ' ἡμῖν σήμερον;—καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι δὲν τὰ λέγω διὰ τοὺς μέχρι τοῦδε πρωθυπουργοὺς, τὰ λέγω πρὸς ὁδηγίαν τῶν μελλόντων.—Καλεῖται ὁ πρωθυπουργὸς εἰς τὰ Ἀνάκτορα, λαμβάνει ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Βασιλέα, δέχεται τὴν ἐντολὴν, ἐπανερχεται εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ πρώτη ιδέα, ἡ ὁποία τοῦ ἐπέρχεται, εἶναι περίπου *l'état c'est moi*! τὸ κράτος εἶμαι ἐγώ! Κλείεται εἰς τὸ δωμάτιόν του, συντάττει ἓνα πῖνακα, τὸν διαίρει εἰς τάξεις· πρώτη τάξις εἶναι οἱ σύντροφοι, καλλίτεροί του, ὅμοιοί του· δευτέρα τάξις φίλοι, τοῦτέστιν ὁπαδοί· τρίτη τάξις εἶναι οἱ συγγενεῖς. Ἀντί λοιπὸν, κύριοι, νὰ μεταβῇ, νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς καλλιτέρους του, τοὺς ὁμοίους του, ἢ ἂν ἔχῃ ιδιότητας τοιαύτας νὰ τοὺς καλέσῃ εἰς τὸν οἶκόν του, νὰ συσκεφθῇ μετ' αὐτῶν, καὶ νὰ εἴπῃ, κύριοι, σᾶς παρακαλῶ, ἅς σκεφθῶμεν νὰ σχηματίσωμεν Κυβέρνησιν τοῦ Κράτους, καὶ τὴν λέξιν Κράτους νὰ εἴπῃ μὲ μεγάλην φωνήν, τί κάμνει; ἀφίνει τὴν πρώτην τάξιν τοῦ καταλόγου, πέρνει τοὺς βολικωτέρους τοῦ ἀπὸ τὰς δύο δευτέρας τάξεις, στέλλει οὕτω τὸν κατάλογον τῶν ὑπουργῶν, ὁ δὲ Βασιλεὺς συνεπῆς εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ τὸν ἐγκρίνει· σχηματίζεται τὸ ὑπουργεῖον, ὀρκίζεται καὶ ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν· ἡ πρώτη φωνὴ εἰς τὸ κοινόν, ὠδυνεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν· δευτέρα φωνή, μᾶς ἦλθε καὶ ἄλλος ματρογιάννης μὲ τὰ κοπέλια του. Αἱ, κύριοι; ὕστερον ἀπὸ τοιαύτην ιδέαν τοῦ κοινοῦ, πιστεύετε ἀνάλογον σέβας καὶ πεποίθησιν ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ; ἐγὼ τοῦλάχιστον δυσκολεύομαι νὰ τὸ πιστεύσω· ἐν τούτοις ἀκούει τὰς φήμας ταύτας ὁ πρωθυπουργός, ἀλλὰ πλέον δὲν εἶναι εἰς κατὰστασιν καὶ νὰ τὰς θεωρεῖ· κοιμᾶται, καὶ εἰς τὸν ὕπνον του παρουσιάζεται τὸ κράτος καὶ τοῦ λέγει· εὐλογημένε ἄνθρωπε, δὲν σὲ ἐπίστευε τὸ

τυρες τῆς μεγάλης λύπης, τοῦ γενικοῦ πένθους, τῆς γενικῆς συγκινήσεως καὶ τῆς αὐθορμήτου ἀποφάσεως ὅλων νὰ ἐκδικήσωσι τὸ ἄθῳν καὶ εὐγενὲς αἷμα τῶν συγγενῶν Σου, τῶν φίλων Σου, τῶν συμπατριωτῶν Σου.»

Ταῦτα, Κύριοι, ἐνόμισα καθήκον νὰ ὑποβάλω ὑπ' ὄψιν σας, ὅπως μάθῃ ὁ κόσμος ὅλος, ὅπως μάθῃ ἅπανα ἡ Εὐρώπη ἀπ' αὐτὸ τὸ μικρὸν ἔθνος τῆς Ἑλλάδος, ὅτι τὸ ἔθνος εἶναι ἄθῳν, ὅτι συκοφαντεῖται, ὅτι τὸ ἔθνος προοδεύει κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας· ὅπως μάθωσιν αἱ εὐεργέτιδες τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεις, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἔθνους τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἑλλήνος ὑπάρχει καὶ ἔσεται ἀκμαῖον τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰς εὐεργέτιδας Δυνάμεις τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν. Ἐπομένως παρακαλῶ τὴν Βουλὴν νὰ συστήσῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως γράψῃ ὁ ἀρμόδιος ὑπουργὸς εἰς τὸν ἐν Λονδίνῳ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα παρακαλέσῃ τοὺς εὐγενεῖς γονεῖς νὰ διαγραφῶσιν ἐκ τοῦ μαρμαροῦ τῶν τάφων, τῶν εὐγενῶν ἐκείνων θυμάτων, αἱ λέξεις ὅτι ἐσφάγησαν παρ' ἑλλήνων· ληστῶν, καὶ γραφῶσιν αἱ λέξεις ἐσφάγησαν παρὰ ληστῶν· διότι καὶ τὸ ἔθνος ἄθῳν εἶναι καὶ Ἕλληνες δὲν ἔβαλον χεῖρα ἐγκληματικὴν καὶ φονικὴν ἐπὶ τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων ξένων. Τελευτῶν δὲ διατυπῶ τὴν ἐξῆς πρότασιν «ἡ Βουλὴ ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν θλίψιν τῆς ἐπὶ τῷ ἀπαισίῳ συμβάντι τῶν ἀτυχῶν ξένων· τὴν ἐκφράσιν τῆς θλίψεώς της ταύτης νὰ διαβιβάσῃ ὁ Κύριος Πρόεδρος πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰς συζύγους τῶν εὐγενῶν θυμάτων».

Ἦδὲ, Κύριοι, μεταβαίνω εἰς τὰ ὅπως ἐσωτερικά μας, ἵνα ἐκθέσω καὶ ἐγὼ τὰς ιδέας μου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν καταστάσεως. Ἐλπίζω νὰ ἐνθουμηθῆτε τὴν παράκλησίν μου, καὶ τώρα μάλιστα ἔχω ἀνάγκην περισσοτέραν νὰ τὴν ἐνθουμηθῆτε, διότι τὰ ἐσωτερικά εἶναι καὶ ὀλίγον ὀχληρὰ, καὶ νὰ μὴ με διακόψῃ κανεὶς.

ΤΙΝΕΣ. Δὲν σὰς διέκοψε κανεὶς μέχρι τοῦδε.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Εἶμαι πολὺ εὐχαριστήμενος, ἀλλὰ καὶ πάλιν παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκούσητε ἄνευ διακοπῆς.

Ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτεύματός μας εἶναι συνταγματικὴ, εἶναι κοινοβουλευτικὴ. Ἀλλ' ὅχι λέγουσιν ἄλλοι. Ἄλλοι αὖτις ἐφαρμογὴ εἶναι συνταγματικωτέρα, κοινοβουλευτικωτέρα τῆς πρώτης· καὶ πάλιν ὅχι, λέγουσιν. Ἡ τοιαύτη ἐφαρμογὴ εἶναι μὲν συνταγματικὴ, ἀλλ' ὅχι καὶ κοινοβουλευτικὴ, ἢ εἶναι κοινοβουλευτικὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι συνταγματικὴ.

Ἰδοὺ ἡ πρώτη τροπὴ τῶν συζητήσεών μας, τῶν ἀν-

ποσπάσματα !! Εκ τῶν ὀλιγίστων ἐκτεθέντων, κύριοι, πραγμάτων καὶ ὄχι λόγων, παρατηρεῖτε, ὅτι, ἂν ὑπάρχῃ λαὸς εἰς τὸν κόσμον, λαὸς, ὅστις ἀποτροπιάζεται, ἀποστρέφεται, τρέμει νὰ ἀκούσῃ ληστὴν, εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς, εἶναι ὁ λαὸς τῶν ἡμόρων ἐπαρχιῶν, καὶ ὁμῶς, κύριοι, μακάριοι οἱ λαλοῦντες εἰς ὧτα ἀκουόντων!

Ἔρχεται τώρα μία ἄλλη ιδέα, κύριοι, σχετική. Τί θέλουν οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς; θέλουν νὰ θέσωμεν ἀπὸ ἓνα στρατιώτην εἰς ἕκαστον δένδρον διὰ νὰ τοὺς φυλάττουν; δὲν ἔχομεν. Ὁχι, κύριοι, δὲν θέλουν τοῦτο. Ἐδῶ εἰς τὸ ὅχι δὲν θέλουν τοῦτο, ὀφείλω ὡς τίμιος ἄνθρωπος νὰ κάμω μίαν μικρὰν παρέκβασιν, ὀφείλω ν' ἀπονεύω τὸν ἀνήκοντα ἔπαινον εἰς ἀρχηγούς, εἰς Νομάρχας, Ἐπαρχοὺς, διοικητάς, μοιράρχους, ὑπομοιράρχους, ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς, χωροφύλακας, στρατιώτας καὶ εἰς τὰ πραγματικὰ παλληκάρια, εἰς τοὺς πράγματι ἱκανοὺς, οἵτινες καὶ ληστεῖαν ἤξεύρουν νὰ καταδιώκουν καὶ ληστὰς νὰ συλλαμβάνωσι, καὶ ληστὰς νὰ φονεύουν, καὶ οἱ ὅποιοι, κύριοι, γνωρίζουν καὶ τὸ καθήκον τῶν νὰ ἐκπληροῦν, καὶ πειθαρχίαν νὰ φυλάττουν, καὶ νὰ σέβωνται τὴν τιμὴν καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ πολίτου. Ὀφείλω δὲ νὰ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου, καὶ νὰ καταρασθῶ τοὺς ἔχοντας τὰ ἀντίθετα ὅλως προσόντα καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δέ, κύριοι, αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις τοὺς γνωρίζουν, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν, ἐνῶ τοὺς μὲν δὲν ἀμείβουν καθὼς πρέπει, τοὺς δὲ δὲν τιμωροῦν, καὶ δὲν τοὺς ἀποπέμπουν!

Ἔρχεται, κύριοι, τώρα μία ἄλλη ιδέα σχετικὴ, πικρὰ καὶ φαρμακερά, καὶ ιδέα, μάλιστα καθιερωμένη δι' ἐγκυκλίων, ὑπουργικῶν διαταγῶν. «Κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς, κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δήμαρχοι, συντρέξατε εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς ληστείας» καὶ ἤξεύρετε πῶς μεθερμηνεύεται ἡ λέξις «συντρέξατε, ν; ἀκούσατε, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς τῆς δευτέρας κατηγορίας πολιτικούς ὑπαλλήλους καὶ ἐπιτετραμμένους τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας αὐτοὺς κουμπάρους τῶν κουμπάρων, ταῖς κουμπάραις τοῦ κουμπάρου ληστοῦ, τοὺς συμπεθέρους τῶν συμπεθέρων, ταῖς συμπεθέραις τοῦ συμπεθέρου ληστοῦ ἢ λησταποδόχου συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν συγγενῶν μέχρι ἐβδόμου βαθμοῦ, διατάττεσθε στρατιῶται νὰ τοὺς φέρετε ἐνώπιον τοῦ ἐπιτετραμμένου ἢ τοῦ πολιτικοῦ ὑπαλλήλου». Τί θέλετε, κύριε ἐπιτετραμμένε, ἐρωτοῦν οἱ οὕτω καλούμενοι; θέλω τὸν ληστὴν ἢ τοὺς ληστὰς. Σεῖς ἔχετε τὸ

συνεισφοράς, ἐξεχύσαμεν ἄπειρον αἷσθημα, ἐχύσαμεν αἷμα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς, εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ συμβῇ αὐτὸ τὸ τρομερὸν δυστύχημα! μᾶς εἶναι ἀνυπόφορον. Εἰς πᾶν ἄλλο ἔθνος εἰάν ἐλάμβανε χώραν τοῦτο, δὲν ἠθέλαμεν τὸ ἐξετάσει μὲ τοιαύτην ὑπερβολὴν, μὲ τοιαύτην ἀγανάκτησιν. Εἰς τρόπον ὥστε μόνον ἀπὸ τὸν χρόνον, ἀπὸ τὸν πανδαμάτορα χρόνον καὶ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς ληστείας, ἐπεριμένετο ἡ διασκέδασις τῆς λύπης. Ἰδοὺ λοιπὸν, κύριοι, ἡ εἰλικρινὴς ἱστορικὴ ἔκθεσις τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους ἐνεκα τοῦ θλιβεροῦ ἐκείνου συμβάντος.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα, κύριοι, εἰς τὸ πολιτικὸν μέρος αὐτῆς τῆς θλιβερᾶς περιστάσεως.

Πρόσωπα ὑψηλῆς περιωπῆς ἐξασκουῦντα πολιτικὴν ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς ληστείας συνετέλεσαν, εἶπαν

ΚΑΤΣΙΚΑΠΗΣ. Λέγουσιν οἱ ξένοι.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Αὐτὸ λέγω καὶ ἐγὼ, μὴ μὲ διακόπτετε ἐν ἄλλαις λέξεσιν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, εἶπον, περιλαμβάνουν καὶ πολιτικὴν ἐξασκουμένην διὰ τῆς ληστείας. Τρομερὸν, κύριοι, καὶ τὸ ἀκουσμα ἀκόμη αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ· αὐτὸς ὁ αἰσχρὸς τίτλος, αὐτὸς ὁ ἀνόσιος πολιτικὸς χρωματισμὸς διὰ τὴν πατρίδα μας μᾶς ἐλείπεν εἰς ἐπίμετρον καὶ συμπλήρωσιν ὅλων τῶν ἄλλων δυστυχημάτων! Ἀλλ' ἄρα γε ὠνειρεύθησαν οἱ ἐκφράσαντες ἐν δημοσίοις καὶ ἐν ἰδιαιτέροις κύκλοις τὴν σατανικὴν ταύτην ιδέαν, ἢ τὴν ἐξέφρασαν χαιρελακίας ἐνεκεν; Ὁχι, κύριοι, ἃς ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἡμεῖς δίκαιοι οἱ ἀδύνατοι καὶ ἀδικημένοι καὶ βεβαίως, ἐξέφρασαν τὴν σατανικὴν ταύτην ιδέαν μὲ θλίψιν τῆς ψυχῆς των. Ἡ ἀδικος αὕτη μομφὴ ὀφείλεται κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον εἰς τὰ ἄθλια τῆς Ἑλλάδος ὅρια. Αὐτὰ εἶναι, κύριοι, τὰ ὑψηλῆς περιωπῆς πρόσωπα τὰ ἀείποτε ἐξασκουῦντα τὴν πολιτικὴν των διὰ τῆς ληστείας ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ κατὰ δευτέρον λόγον, κύριοι, ἃς τὸ ὁμολογήσωμεν, κατὰ δευτέρον λόγον ὀφείλεται ἡ μομφὴ αὕτη καὶ εἰς εἰσηγήσεις καὶ αἰτιάσεις ἀνθρώπων ἀνάνδρων, ἀνικάνων καὶ μὴ ἐκπληρούντων τὸ καθήκον των, εἰς ἀνθρώπους ἐπιτηδείους νὰ συκαφαντῶσι μᾶλλον ἢ νὰ λέγουν τὴν ἀλήθειαν, εἰς ἀνθρώπους πεπλανημένων πεποιθήσεων καὶ λίαν ἐπιπολαίων. Καὶ ὁμῶς κατὰ δυστυχίαν ἡ τακτικὴ αὕτη ἔχει τὰ προηγούμενά της, καὶ τὰ προηγούμενα αὐτῆς ταύτης τῆς τακτικῆς βαθμὴν καὶ κατ' ὀλίγον μᾶς ἔφεραν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, εἰς τὸν βαθμὸν αὐτόν. Ἄς ἐξηγηθῶμεν καθαρώτερον, κύριοι, διὰ νὰ μάθῃ

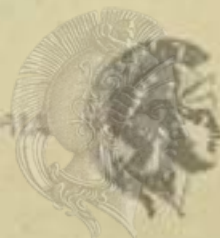
συνεμερίζετο καὶ ἡ φιλόκλος Ἀμαλία, ἡ πρώτη μετὰ τετρακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ ἔλεγον διαμένοντες εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ ὑπερήφανα ὄρη τῆς Γερμανίας ὡς ξένοι εἰς ξένους τόπους.

Κύριοι, θέλετε καὶ ἐπιθυμεῖτε βεβαίως νὰ ἀκούσῃτε καὶ τὰς τελευταίας ὀλίγας λέξεις του, τὰ παρχαλήματά του πρὸ τοῦ θανάτου του. Ἐπικαλοῦμαι δι' αὐτὰ, κύριοι, τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐντίμου στρατηγοῦ Νοταρᾶ, τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐντίμου ταγματάρχου καὶ νῦν ὑποφρουράρχου Ἀθηνῶν κ. Δράκου, τοῦ ἐντίμου λοχαγοῦ καὶ πρῶτον βουλευτοῦ Καραϊσκάκη, καὶ ἄλλων παρευρεθέντων ἐκεῖ τότε. Ἐδῶλεπε, φαίνεται, κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του στάσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐφώναζε μὲ διακεκομμένην φωνὴν θανάτου «*Μὴ Ἕλληνες σιάσεις! γὰρ ὑποστηρίζωμεν τὸν Γεώργιον, γὰρ μὴ χάσωμεν τὴν Κρήτην· καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς συνελθὼν καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀρθαλμούς του, εἶδε περὶ ἑαυτὸν τὴν τεθλιμμένην βασίλισσαν δακρυρροοῦσαν «Ἀμαλία, μὴ λυπῆσαι δὲν ἀποθνήσκω· ἀλλ' ἐὰν ἀποθάνω, νὰ μὲ ἐνδύσῃτε τὸ Ἑλληνικὸν φόρεμα καὶ νὰ θέσῃτε ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης μου τὴν Ἑλληνικὴν σπάθην»· μετ' ὀλίγον δὲ ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ παρκαθτημένη ἤδη πλησίον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ εὐχεται ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ τοῦ Γεωργίου. (Εὐγε, εὐγε, χειροκροτήσεις).*

τοὺς πλησίον ἀγροὺς των, τοὺς δὲ ἀποκέντρους οὐδέποτε, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· διὰ νὰ μὴ συλλέγουν ἐν δέοντι χρόνῳ καὶ καταλλήλῳ ὥρᾳ τοὺς καρπούς των διὰ τοὺς ἰδίους φόβους, καὶ διότι οἱ κάτοικοι ἀναγκάζονται νὰ διαμένουν ἐδομοάδας εἰς περιπολίας καὶ ἀγγαρείας, — διὰ νὰ πληρῶνουν λύτρα ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ, διὰ νὰ μὴ καύσουν οἱ λησταὶ ταῖς θυμῶνιές τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς, καὶ τὰς καλύβας τῶν ἀραβοσίτων των, διὰ νὰ μὴ ἔρχονται ἔμποροι μὲ χρήματα νὰ κρούουν τὰς θύρας των διὰ ν' ἀγοράζουν τὰ προϊόντα των, καὶ ἂν ἔρχεται τις, νὰ ἔρχεται ἄνευ χρημάτων καὶ μετὰ πολλῆς προφυλάξεως, ὥστε νὰ ᾔηται ἠναγκασμένοι νὰ ἐξοδεύουν καὶ ἄλλα χρήματα διὰ τὴν ἀσφάλειαν μεταφορᾶς χρημάτων.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς τροφοδοτοῦν τοὺς ληστές !!! Τροφοδοτοῦν τοὺς ληστές ; Καὶ ὁ λόγος ; διατί ; Ἀπλουστάτη καὶ πασίγνωστοι ἡ ἀπάντησις· διὰ νὰ συνειθίσουν νὰ τροφοδοτοῦν τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, Νομάρχας περιοδεύοντας, Ἐπάρχους περιοδεύοντας, Ἀνικριτάς, Εἰσπράκτορας, τοὺς, τοὺς, τοὺς, ὥστε ἀμφιβάλλω ἂν δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἔχουν καταλύματα πολλάκις ἡμέραν παρ' ἡμέραν, καὶ νὰ τρέχουν, κύριοι, μαζὺ μὲ τοὺς μεταβατικούς εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ τοὺς μένη οὔτε μία ἡμέρα ἐλευθέρα ! Θὰ σᾶς φέρω, κύριοι, ἐν παράδειγμα, τὸ ὅποιον συνέβη εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἐβράδυνα ν' ἀνάχωρήσω ἀπὸ Λαμίαν, ἐνύκτωσα, περὶ τὰ στενὰ, καὶ διενυκτέρευσα εἰς ἓν χωρίον, εἰς ἐνὸς φίλου μου, ὅστις τὴν προτεραίαν εἶχε ἓνα λοχαγόν, ὡς κονάκι· ᾔθελήσε νὰ μὲ περιποιηθῇ ὅπως οἱ φίλοι ὑμῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας σας. Ἐγὼ, ἐπειδὴ εἶχον δέκα περίπου ὀπλοφόρους εἰς τὴν συνοδείαν μου, (διότι τὸ κυριώτερον ἐξοδόν, ὅπερ κάμνω, ὅταν μεταβαίνω εἰς τὴν ἐπαρχίαν μου, εἶναι τὸ τῆς ἀσφαλείας μου), ἔστειλα, ἀγόρασα ἓνα ἄρνι. Ὁ οἰκοδεσπότης ᾔθελήσε νὰ ψίσῃ ἐν κοτοπούλῃ καὶ νὰ τηγανίσῃ ὀλίγα αὐγά. Ἐπειδὴ εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον ἤκούετο μικρὸς θόρυβος, ἔρχεται εἰς ἐκ τῆς συνοδίας μου καὶ μὲ λέγει ἔλα νὰ ἀκούσῃς· ἐπῆγα καὶ ἔμεινα εἰς τὴν θύραν, ἤκουσα δὲ μὲ δάκρυα καὶ κάμνουν παρατηρήσεις τρία ἕως τέσσαρα τέκνα, ἀπὸ ἑπτὰ ἕως δώδεκα ἐτῶν, εἰς τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα, καὶ τοὺς ἔλεγον μὴ χαλᾶτε τὰ αὐγά, τὰ κοτοπούλια, διότι σᾶς χρειάζονται διὰ τὸ κονάκι καὶ δὲν ὑποφέρομεν νὰ σᾶς βλέπωμεν νὰ σᾶς δέρνουν καθ' ἑκάστην. Βλέπετε λοιπόν, κύριοι, ὅτι καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ φρίκη τὰ κατέλαβε, βλέποντα τοὺς γονεῖς νὰ δέρνονται, διότι δὲν ἔχουν νὰ δώσουν τὴν καλὴν τροφὴν εἰς τὰ ἀ-

15 πρωθυπουργοί. ἔχομεν 100 καὶ ἐπέκεινα ὑπουργοὺς ἀπὸ τὴν μεταπολίτευσιν καὶ ἐντεῦθεν. Καὶ πάλιν, κύριοι, ἐν μετριότητι πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἄλλους 100, οἱ ὅποιοι περιμένουν τὴν στιγμὴν καὶ τὴν ὥραν νὰ λάβουν τὰ ὑπουργικὰ χαρτοφυλάκια· γίνονται διαγνώσιοι. Δόσατε τώρα, κύριοι, ἀναλογίαν ὑπαλλήλων εἰς ὅλους αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς πρωτευούσης, ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, καὶ θὰ ἴδῃτε, ὅτι φθάνομεν εἰς ἓνα ἀναρίθμητον ἀριθμὸν πρωθυπουργῶν, ὑπουργῶν καὶ ὑπαλλήλων. Τότε λοιπὸν δὲν εἶναι πρότυπον συγκαταγματικὸν βασιλείον οὐχὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ ὑψηλῷ. Ἐνταῦθα ἐνθυμήθην, κύριοι, τὸν πρώτην προκήρυξιν τοῦ Βασιλέως, τὴν ὅποιαν ἐξέδωκεν ἅμα ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, τὴν νέαν πατρίδα του. «Περιοιχισατέ με, εἶπεν, ὁ νεαρὸς Βασιλεὺς μετὰς γνώσεις σας οἱ ἀριστοὶ τοῦ ἔθνους πάσης πολιτικῆς ἀποχρώσεως, διδάξατε, συμβουλεύσατε, τὴν νεότητά, τὴν ἀπειρίαν, τὰ πρῶτα μαθήματα ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ θρόνου». Ναί, Βασιλεῦ, εἶπομεν πολλοὶ ἐνδομύχως, διὰ νὰ μὴ εἴπω ὅλοι καὶ ἐγγίξω φιλοτιμίας, ναί, εἶπομεν, σὲ περιοιχίζομεν προθυμότερα· πῶς ὅμως; μετὰς ἀπαιτήσεις μας τὰς ἀθεράπείτους; πῶς ὅμως; μετὰ τὸν φασμασμὸν μας τὸν ματαιότατον δι' ἐκείνους, οἵτινες τὸν ἐξασκοῦσι καὶ τὸν ἐπιβλαβεστάτον διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸν θρόνον· πῶς ὅμως; μετὰ τὸν ἐγωϊσμὸν μας καὶ τὴν φιλαρχίαν μας ἐνώπιον τῶν ὁποίων οὐδὲ ἀρχαί, οὐδὲ δοξασίαι, οὐδὲ ιδέαι, οὐδὲ λέξεις, οὐδὲ αὐτὴν τὴν Βουλὴν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν. Ἰδοὺ τὰ πρῶτα μαθήματα!

Σὰς εἶπα, κύριοι, ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς ἀναρίθμητον ἀριθμὸν πρωθυπουργῶν, ὑπουργῶν καὶ ὑπαλλήλων· καὶ εἰς ποίαν ἐποχὴν ὑπάρχει αὐτὴ ἡ κατάστασις; εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία, ὁ αἰθρὸς, οἱ σιδηρόδρομοι, ὁ τηλεγράφος, ἡ τηλεμοσιογραφία, μᾶς ἔχει ἐνημέρους τί γίνεται εἰς ὅλα τὰ κράτη καὶ εἰς κράτη ἔχοντα 10, 20, 30, 40, 50 ἑκατομμύρια λαοῦ.

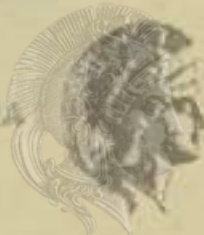
Τί βλέπομεν ἐκεῖ, κύριοι; βλέπομεν νὰ φιλονεικούν ἓνας ἢ δύο τὴν πρωθυπουργίαν, 10 ἢ 20 τὴν ὑπουργικὴν ἑδραν· καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τάξιν πραγμάτων καὶ ἐθνικὴν πολιτικὴν ἐξωτερικὴν, πολιτικὴν ἐσωτερικὴν, τάξιν, κανονικότητα ὑπαλλήλων καὶ εὐνομία λαοῦ. Ἰσως, κύριοι, καὶ τί λέγω ἴσως; θεθαίως, κύριοι, κατὰ τῆς γνώμης ταύτης θὰ ἐπιπέσῃ λάβρος ἡ ἀντιθέτως ιδέα καὶ θὰ μοῦ εἴπῃ, τί θέλεις; θέλεις νὰ περιορίσῃς τὰ ἀξιώματα τῆς πολιτείας εἰς τοὺς Κοτζαμπάσιδες καὶ εἰς τὰ γαλάζια αἵματα; Δὲν βλέπεις τὴν Ἀμερικὴν; Μετέβημεν τώρα εἰς

τεγκλήσεων καὶ διαπληκτισμῶν. Ἴδου ἡ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολιτικὴ ἱκανότης ἡμῶν, τῶν περὶ τὰ κοινὰ βουλευομένων. Ἴδου τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θέλομεν νὰ εἰσπληθίσωμεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος ἢ νὰ διατηρώμεθα εἰς αὐτήν. Τὰ δὲ πράγματα σχεδὸν, ἵνα μὴ εἶπω πάντοτε, τὰ ἀφίνομεν νὰ ἔπονται πολὺ μακρὰν. Ὅταν δὲ τὰ πράγματα ἔρχονται καὶ διαψεύδουν τὰς δοξασίας μας, τὰς ιδέας μας, τὰς λέξεις μας, δὲν δυσκολευόμεθα νὰ συγχωνευθῶμεν εἰς τὰς ἐπικρατεστέρας τῆς ἡμέρας, ἢ νὰ τὰς ἀπαρνηθῶμεν ὁλως διόλου, ἢ νὰ οἰκειοποιηθῶμεν ξένας δοξασίας, καὶ νὰ τὰς ὑποστηρίξωμεν ὡς ἐδικὰς μας, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτυχῇ ὁ πολιτικὸς σκοπός. Διὰ δὲ τῆς εὐμεταβλήτου ταύτης πολιτικῆς καὶ τῆς διαφοροτρόπου ἐφαρμογῆς τοῦ πολιτεύματος, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν δυσκολεύομαι νὰ παραδεχθῶ τὴν ιδέαν, ὅτι, ἂν δὲν τὸ κατηντήσαμεν ἕως τώρα, θὰ τὸ καταντήσωμεν τὸ πολίτευμα ὡς τὸν πίθον τοῦ Διογένους. Ἡξεύρετε, Κύριοι, καλλίτερά μου πολὺ, ὅτι ὁ φιλόσοφος Διογένης κατῴκει εἰς τὸν πίθον του, καὶ ὁ διαβάτης ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτα τῷ ἔλεγε, κακὰ τὸν ἔχεις πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένον· ἀλλὰ πῶς καλλίτερα, ἡρώτα, νὰ τὸν ἔχω; πρὸς μεσημβρίαν. Τὸν ἔστρεψε πρὸς μεσημβρίαν. Ἐρχεται ὁ δεύτερος, τὸν ἐχαιρέτα καὶ τῷ ἔλεγε, κακὰ τὸν ἔχεις πρὸς μεσημβρίαν. Ἀλλὰ πῶς; πρὸς ἄρκτον. Τὸν ἔστρεψε πρὸς ἄρκτον· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐξηγοῦμαι, Κύριοι, καὶ θέλω ἐξηγηθῆ ἐπὶ συγκεκριμένων περιστάσεων καὶ προσφάτων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀμφιβολιῶν τοῦ χρόνου. Καὶ θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὸν φίλον μου Κύριον Ζαῖμην.

Ὁ φίλος μου Κύριος Ζαῖμης προγνωρίσας τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, πρὸ πάντων δὲ ὡς ἐκ τῆς ἀδιορθώτου διαφωνίας τῶν Κ.Κ. συναδέλφων του, ἐσχέφθη καὶ περὶ διαδόχου Κυβερνήσεως, καὶ ἐκαλλιέργει τὴν ιδέαν τῆς ἐλεύσεως τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τὸ μὲν, διότι ἐθεώρει τὴν πορείαν τοῦ ταύτην συνταγματικὴν καὶ κοινοβουλευτικὴν, τὸ δὲ, διότι ἐπίστευεν, ἴσως καὶ ἐπεθύμει, ὅτι ἤθελεν ἔλθει ἡ πλειοψηφία τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἀλλ' ὑπέπεσε κατ' ἐμὲ εἰς ἓν λάθος· εἰς ποῖον λάθος; Ἐλησμόνησε τὸ «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ θεός, συνταγματικῶς, κελεύει.» Ἦλθεν ὁ Κύριος Δεληγεώργης. Ἡ ιδέα τοῦ Κυρίου Ζαῖμη ὅπωςδὴποτε ἐπραγματοποιήθη, ἐπομένως ὁ πίθος τοῦ Διογένους ἐστράφη πρὸς δυσμάς. Ἦλθεν ὁ Κύριος Δεληγεώργης, καὶ ἀπῆλθε, μοὶ φαίνεται, ἀντικοινοβουλευτικῶς. Τέλος ἦλθεν ὁ Κύριος Κουμουνδούρος· καλῶς ἦλθε· καὶ ἰδοὺ ἡ ιδέα τοῦ φίλου μου Κυρίου Ζαῖμη συνεπληρώθη, ὁ δὲ πίθος τοῦ Διογένους, ἐννοεῖται, ἐστράφη πρὸς ἄρκτον. Ἐγὼ, κύριοι, εἶχον ἀν-

τίθετον γνώμην ἐκείνης τοῦ Κυρίου Ζαῖμη, τὴν ὁποίαν ἐξέθεσα ἔκ-
 τοτε εἰς πολλοὺς φίλους μου, καὶ, ἂν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, καὶ
 εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον Ζαῖμην. Ἀλλὰ τί νὰ σᾶς εἶπω; δὲν εἶχα
 νὰ τὴν καλλιεργήσω οὔτε τὸ ἐγγώριον ἄροτρον τοῦ Ἡσιόδου, οὔτε
 τὸ Εὐρωπαϊκόν. Ποία ἦτο ἡ ιδέα μου ἐκείνη; Ἡ ιδέα μου ἦτο ἡ
 ἐξῆς. Κατὰ τὰ παραδεδογμένα, καὶ καθὼς ἄδεται καὶ λέγεται, ὅτι
 ἔχομεν κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν, ὑποστηριζομένην ἀπὸ τὴν
 πλειονοψηφίαν τῆς Βουλῆς, καὶ ὑποδεικνυομένην ἀπ' αὐτὴν, ἡ πλειο-
 ψηφία τῆς Βουλῆς ἦτο ἡ τότε συμπολίτευσις, καὶ τοσοῦτον περισ-
 σότερον, καθόσον ἀπουσίαζεν ἡ Βουλὴ. Ἐπρεπε λοιπὸν κατὰ τὴν
 ἐδικήν μου γνώμην νὰ ἔλθῃ ἡ διάδοχος Κυβέρνησις ἀπὸ τὴν τότε
 πλειονοψηφίαν, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ Βουλὴ, ἡ ἥθελεν ὑποστηρίξει τὴν
 αὐτὴν πολιτικὴν, ἡ ἥθελεν ὑποδείξει μίαν ἄλλην· καὶ ἂν, Κύριοι,
 ἡ γνώμη μου ἐκείνη ἐπραγματοποιεῖτο, βεβαίως ὁ Κύριος Πρόε-
 δρος τῆς Βουλῆς δὲν ἥθελεν εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ εἴπῃ, ὅτι
 σήμερον ἐγκαινιάζεται ὀριστικῶς τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα·
 διότι ἥθελεν εὐρεῖ τὸν πῖθον τοῦ Διογένους πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου τὸν
 εἶχομεν ἀφήσει ἐν ἀρχῇ.—Τότε ὅμως, Κύριοι, δύναται νὰ θεωρηθῇ
 ἡ γνώμη τοῦ φίλου μου Κ. Ζαῖμη ὀρθότερα τῆς ἐδικῆς μου, ὅταν
 παραδεχθῶμεν δύο τινά, ἡ ὅτι ἡ τότε πλειοψηφία τῆς Βουλῆς
 ἦτο σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός, καὶ ὅσῳν ἐκ τῶν ὀστέων τοῦ τότε Κυ-
 ρίου πρωθυπουργοῦ, καὶ οὐχὶ μιᾶς πολιτικῆς ιδέας, ἡ ὅτι ἄλλα
 μέρη ἐκ τῆς συμπολιτεύσεως ἐκείνης δὲν ἦσαν ικανὰ νὰ φέρουν ὑπὸ
 τὴν μασχάλην τῶν ὑπουργικῶν χαρτοφυλάκια. Ἀλλ' εἰάν παρα-
 δεχθῶμεν, Κύριοι, τὴν μίαν εἴτε τὴν ἄλλην πλάνην ὡς ἀλήθειαν,
 τότε, Κύριοι, ὑποπίπτομεν εἰς ἓν ἄλλο ὀλεθριώτερον σύστημα· εἰς
 ποῖον; εἰς τὸ σύστημα τῶν προσωπικῶν κυβερνήσεων τῶν κάτω
 κύκλων· καὶ ὅταν φθάσωμεν, Κύριοι, εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ, τότε
 ἂς ἔλθῃ ὁ νοσημονέστερος νὰ μοὶ ὑποδείξῃ τὸ στερεὸν ἔδαφος ἐπὶ
 τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ ἔχομεν ἐπὶ πολὺ κυβέρνησιν ἐν 'Ελλάδι·
 ἂς ἔλθῃ νὰ μοῦ ὑποδείξῃ τὸ στερεὸν ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου δύνα-
 ται νὰ διανύσῃ ἡ Βουλὴ τὴν τετραετίαν, ἂς ἔλθῃ νὰ μοὶ ὑποδείξῃ
 στερεὸν ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ πῖθος τοῦ Διογένους δύναται
 νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ χωρὶς νὰ συχνοστριφογυρίσῃ, καὶ ἡξέυρετε, Κύριοι,
 ὅτι τὰ συχνοστριφογυρίσματα δύνανται καὶ νὰ τὸν τσακίσουν.
 Ἐχομεν, Κύριοι, ἐπτὰ γνωστὰς πρωθυπουργοὺς ἀπὸ τὴν μεταπολίτευ-
 σιν καὶ ἐντεῦθεν, καὶ ὁ μακαρίτης Ροῦφοσόκτω· καὶ, κύριοι, σύμφωνα
 μὲ τὴν πολιτικὴν μας κατάστασιν ἐν μετριότητι πρέπει νὰ
 προσθέσωμεν ἄλλους ἐπτὰ, οἱ ὅποιοι караδοκοῦν τὴν στιγμὴν καὶ
 τὴν ὥραν νὰ εἰσπηδήσουν εἰς τὴν πρωθυπουργίαν· γίνονται 14 ἡ

Πιστεύσατε, καὶ τί λέγω πιστεύσατε, ἀφοῦ καὶ σεῖς τὰ αὐτὰ εἶδετε εἰς τὰς πατρίδας σας, πιστεύσατε, ὅτι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας οἰκάτοικοι δὲν εἶχον διάθεσιν οὐδὲ εἰς τὰ ἔργα των νὰ ἐπιδοθοῦν, καὶ ἐξέλεπέ τις πανταχοῦ συναθροίσαι ἐπὶ συναθροίσεων, συζητήσεις ἐπὶ συζητήσεων μὲ κεκλιμένην κεφαλὴν, καὶ ἔλεγον, αἱ ἦλθον ἄρ' αὖτε οἱ εὐγενεῖς ξένοι εἰς τὸν τόπον μας νὰ ἐμπορευθῶσι καὶ τοῖς συνέβη τὸ θλιβερόν δυστύχημα; Ὁχι· ἦλθον ἀπὸ αἰσθημα φιλελληνισμοῦ, ἀπὸ σέβας καὶ περιέργειαν νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς ἐνδόξους βράχους τῶν προγόνων μας, ἦλθον νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν πατρίδα μας, ὅπως ἐπισκέπτονται φίλοι φίλους οἰκαδε· καὶ νὰ τοῖς συμβῇ αὐτὸ τὸ τρομερὸν δυστύχημα! τοῦτο μᾶς εἶναι ἀνυπόφορον· ἡ ἠθικὴ θέσις μας, ἡ λυπηρὰ θέσις μας, δὲν διαφέρει τῆς θέσεως τῶν ἀτυχῶν γονέων καὶ συγγενῶν, τῶν φίλων καὶ συμπατριωτῶν τῶν σκληρῶς ἀπολεσθέντων· ἔχομεν ἀνάγκην, ἔλεγον, ἠθικῆς παρηγορίας, πρέπει νὰ ἐκδικήσωμεν τὸ ἀθῶον, τὸ εὐγενὲς αἷμα τῶν ξένων μὲ τὸ αἰσχρὸν αἷμα παντὸς κακούργου. Τινὲς ἔλεγον, καὶ τί ἄλλο κακὸν θὰ πάθωμεν ἄρα ὥς ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν εὐεργέτιδα Ἀγγλίαν; οἱ δὲ περισσότεροι ἀντιπαρετήρουν ὅτι, ὅ,τι κακὸν καὶ ἂν πάθωμεν, ὅπερ εἰς τὴν φύσιν τοῦ θά ἦναι ἀδίκον, ἠθικῶς χειρότερον διὰ τὴν πατρίδα μας δὲν θὰ ᾔηται. » Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθασαν τὰ πρῶτα φύλλα τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Ἀγγλίας, ἐνθα εἶδον μετ' ἐκπλήξεως, θαυμασμοῦ, ἀπορίας καὶ λύπης, ὕβρεις ἐπὶ ὕβρειν, σκληρὰ ἐπίθετα ἐπὶ σκληρῶν ἐπιθέτων, ἐπιρρίπτομένων καθ' ὅλου τοῦ ἔθνους, ὥστε ἀνέκραξαν, κύριοι, ἐν μιᾷ φωνῇ ἅπαντες «τὸ κακὸν οὐκ ἔρχεται μόνον». Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀντὶ τοῦ μάννα χολή, ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος· δὲν ἐξετιμήθησαν τὰ αἰσθήματά μας, ἡ φαίνεται δὲν ἐδόθησαν αἱ δέουσαι πληροφορίαι περὶ αὐτῶν καὶ τῆς καταστάσεώς μας. Τινὲς, κύριοι, εἶπον, ἰδοὺ ἐν δυστυχῆς μέσον, ἰδοὺ μία δυσάρεστος εὐκαιρία ὅπως μετριασθῇ κάπως ἡ λυπηρὰ θέσις μας ὡς ἐκ τοῦ δυστυχήματος τούτου, ἀφοῦ δὲν ἐξετιμήθησαν τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ λύπη μας· ἄλλοι ἀντιπαρετήρησαν, ὅτι, ναι, ἀδικοὶ αἱ ὕβρεις, σκληρὰ τὰ ἐπίθετα, ἀνοίκειν καὶ δι' ἡμᾶς καὶ δι' ἐκείνους ὅπου τὰ ἔγραψαν, ἀλλ' οὐχ ἥττον καὶ ἡ ἀδίκος αὕτη καταφορά εὐγενῆ ἔχει καταγωγὴν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, εἶπον οἱ καταπικραθέντες καὶ καταλυπηθέντες εὐγενεῖς ξένοι, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὸ πολιτικὸν ἡμῶν τέκνον, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὸν πυρῆνα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνατολῆς, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐν καιρῷ τῶν δυστυχημάτων τῆς, συνεισεφέραμεν ἀδράς

ἔκστρεψιν διὰ τὸ ἀνεξίτητον τοῦ Βασιλέως.

ΔΑΓΡΕΣ. Εἶναι συζητήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος, κ. πρόεδρε;

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Ναί, εἶναι συνέχεια ἡσύχασε. Τί δὲ ἤκουσα, κύριοι, νὰ λέγῃ ὁ Βασιλεὺς Ὁθων;

ΔΑΓΡΕΣ. Ἐπικλοῦμαι τὸν κανονισμόν, κ. πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Νὰ τελειώσῃ.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Τί δὲ ἤκουσα νὰ λέγῃ ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ὡς ἀπειθυνόμενος εἰς τὸν διάδοχον τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, ὡς ἀπειθυνόμενος εἰς τὸν Γεώργιον; τί ἀντελήφθην; τί ἔμαθον; Ἀκούσατε, κύριοι; ἀκούσατε ταῦτα μετὰ προσοχῆς, σᾶς παρακαλῶ. Ὁ Γεώργιε, ἡ θεία πρόνοια αἱ εὐεργέτιδες τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεις, αὐτὸ τὸ ἀγαπητὸν μας ἔθνος σὲ ἐκάλεσαν διάδοχον τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου· ἐγὼ, Γεώργιε, ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ἔτη ἐξεπλήρωσα πατρικῶς τὰ βασιλικὰ μου καθήκοντα, ἔχω τὴν συνείδησίν μου ἀναπαυμένην καὶ ἐλευθέραν, μὲ τὴν παρατήρησιν πάντοτε, ὅτι οὐδεὶς ἀναμάρτητος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ μὲ τὴν ἄλλην παρατήρησιν ὁ ἀναμάρτητος θαλέτω τὸν λίθον ἐρώτισα, Γεώργιε, τὴν Ἑλλάδα, καὶ τινὰ ἄκρα τῆς Ἀνατολῆς, καθόσον αἰδυνάμεις τοῦ Κράτους τὸ ἐπέτρεπον καὶ ἡ διανοητικὴ κατάστασις τῆς ἐποχῆς τὸ ἐσυγχώρει. Εἶθε, Σὺ, Γεώργιε, νὰ φωτίσῃς μὲ καθαρώτερον φῶς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλην τὴν Ἀνατολήν· Γεώργιε, φώτιζε μὲ καθαρώτερον φῶς τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη· ἀλλὰ καὶ καθάριζε αὐτὰ διὰ τοῦ νόμου πάντοτε ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ὅταν καὶ ὅπου τὰς ἀπαντήσῃς. Γεώργιε, ἡ ἐπιείκεια εἶναι, ναί, δῶρον βασιλικόν, καὶ κάμνε χρῆσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἢ πέραν τοῦ δέοντος ἐπιείκεια εἶναι ἔργον μᾶλλον τῶν πνευματικῶν. Γεώργιε, τὸ ὄνειρόν μου ἦτο ἡ Μεγάλη Ἑλλάς, εἶθε Σὺ νὰ τὸ πραγματοποιήσῃς.—Ἄκουσον καὶ ταῦτα, Γεώργιε· οἱ Ἕλληνες, οἱ ἀγαπητοὶ μας Ἕλληνες εἶναι φιλοβασιλεῖς, ἀγαποῦν τὸν βασιλέα των μεθ' ὅλης τῆς ψυχῆς, καρδίας καὶ διανοίας, ἀλλ' ἀγαποῦν ἐπίσης, Γεώργιε, καὶ τὸ πολίτευμά των, τὴν ἰσχὺν τῶν νόμων των καὶ τὴν ἐγκαιρον, ἀμερόληπτον, καὶ ἀνεπηρέαστον ἀπνομήν τῆς δικαιοσύνης μεθ' ὅλης τῆς ψυχῆς, καρδίας, καὶ διανοίας. Μὴ, Γεώργιε, δίδῃς πολλὴν ἀκρόασιν εἰς αὐλοκόλακας, καὶ κακοὺς ὑπουργοὺς, διότι οἱ τοιοῦτοι, ἐνῷ ἡξέουρουν νὰ παρανομοῦν καὶ νὰ φατριάζουν, ὅταν ὁμῶς ἀπομακρύνωνται ἀπὸ πλησίον σου, ὅταν ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὰ πράγματα, ἔχουν τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ἐπιρρίπτουν τὰ σφάλματά των εἰς σέ σ.

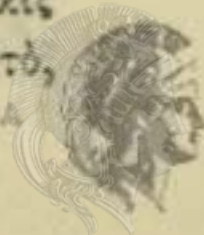
Αὐτὰ ἔλεγε, κύριοι, ὁ αἰμνηστός Ὁθων, ὁ πρῶτος μετὰ τετρακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, αὐτὰ ταῦτα

ἑάρος μου, αἱ ὑποθέσεις μου αἱ ἐξωτερικαί, αἱ ἐσωτερικαί δὲν εἰς συνεκίνησαν; τί ἐπίστευες; ἐλησμόνησες, ὅτι ἡ πρωθυπουργία σήμερον εἶναι ἰδική σου, αὐριον ἄλλου καὶ οὐδέποτε κανε-
νός; τί μὲ ἐνόμιτες; διὰ νομὸν ἢ δι' ἐπαρχίαν; Τὸν ἀφίνει, ἀναχωρεῖ καὶ οὕτως ἀρχίζει ὁ πρῶτος ἑλεγχος τῆς συνειδήσεως. Τὴν ἄλλην ἐσπέραν ἐμψανίζεται εἰς τὸν ὕπνιον τοῦ ἡ Αἰθηνᾶ καὶ τοῦ λέγει· εὐλογημένε ποταῖτα, ποῦ ἡ φρόνησίς σου, ποῦ ἡ ἐκ-
τίμησις τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, τὴν ὁποίαν ἔκα-
μες ἐν ἰδιαιτέροις καὶ ἐπιστήμοις κύκλοις; Ἐλησμόνησες τὸ οὐ
παντὸς πλεῖν εἰς Κήρινθον; καὶ δὲν ἐσυλλογίσθης καὶν, ὅτι τὸ
παράδειγμά σου ἡμπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ μία ἀπειρία εἰσέτι καὶ νὰ
μὴ πολυσκεφθῇ περὶ πρωθυπουργοῦ; δεύτερος ἑλεγχος συνει-
δήσεως· καὶ ἡξεύρετε, ὅταν ἀρχίζῃ εἰς ἓνα ἀρχηγὸν τῆς κυβερ-
νήσεως, εἰς ἓνα πρόεδρον, ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ὁ ἑλεγχος
τῆς συνειδήσεως, οἷς ἀφίνω νὰ στοχασθῇτε, ἂν ἡμπορῇ νὰ προβῇ
μὲ πεποιθήσεις καὶ ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ἀποστολήν του.

Οὕτω πολιτευόμενοι, κύριοι, πιστεύετε διόρθωσιν καταστά-
σεως πραγμάτων, εἰς δὲν ἐπανέλθῃ τὸ ἀγνώθι σκαυτὸν εἰς τὴν
πατρίδα του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔφυγε κατὰ τοὺς τελευταίους
χρόνους καὶ περιοδεύει εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἐφαρ-
μόζονται αἱ μεταφράσεις τῆς βήσεως ταύτης; Οὕτω πολιτευό-
μενοι, κύριοι, πιστεύετε καλλιτέρευσιν καταστάσεως πραγμά-
των ἐκεῖνης τῆς παρελθούσης δυναστείας, τὴν ὁποίαν ὁ κύριος
πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς τὸν πρὸς τὴν Βουλὴν εὐχαριστήριον
λόγον του ἐμνημόνευσε μετὰ πικρίας; Καὶ πότε, κύριοι; μετὰ
ὀκταετῇ πείραν. Καὶ ἐγὼ, κύριοι, ὡς ἀπλοῦς πολίτης Ἑλλήν,
ἀφοῦ ἡσπάρθην τὸ νέον πολίτευμα καὶ ὠρκίσθην ἐπ' αὐτοῦ, εἴ-
μαι θιασώτης, εἴμαι εἰλικρινὴς ὑποστηρικτὴς αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν
ἐπεταὶ ἐκ τούτου νὰ ἀσεβῶ εἰς παρελθὸν ἐπενεγκὸν πολλὰ ἀγαθὰ
εἰς τὴν Πατρίδα.

Ἐνταῦθα, κύριοι, σκοπὸν εἶχον νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου,
ἀλλὰ φωνὴν ὑπόκωφον ἀκούω, φωνὴν ἱερὰν, ἥτις μοὶ λέγει νὰ
ἐξυκολουθήσω καὶ νὰ σᾶς προσθέσω ἐν ἀκροτελεύτιον μέρος αὐ-
τοῦ, σπουδαιότατον, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν σας. Ὁμο-
λογῶ ἐν πρώτοις, ὅτι παρέλειψα μέχρι τοῦδε ἐν τῶν ἱερωτέρων
καθηκόντων μου πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ πρὸς
τὸν αἰείμνηστον Ὁθωνα· ὁμολογῶ, ὅτι μὲ τύπτει ἡ συνείδησις,
διότι δὲν ἐξέθεσα ἕως σήμερον ὅτι συνέπεσεν ἐγὼ νὰ γνωρίζω
καὶ ὑμεῖς νὰ μὴ γνωρίζητε· ἀλλὰ πιστεύσατε, κύριοι, ὅσάκις
ἠθέλησα νὰ ὁμιλήσω, ὅσάκις ἠθέλησα νὰ ἀναβῶ τὸ βῆμα αὐτό,

ΛΟΓΟΣ

Ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Δ. Χατζίσκου, Βουλευτοῦ
Φθιώτιδος, κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 8
Ἰανουαρίου 1871.

(Ἀποσπασθεὶς ἐκ τῶν στερογραφημένων πρακτικῶν).

Δ. ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Ἡ αἰχμαλωσία τῶν ἐπισήμων ξένων καὶ ἡ μετ' ὀλίγον ἀπάνθρωπο, σφαγὴ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων πλασμάτων με φέρει εἰς τὸ ἐπὶ αὐτοῦ.

Διέμενον, κύριοι, ἐν Λαμίας, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας εἰς ἡν ἀνήκω, ὅτε περὶ τὰ τέλη Μαρτίου παρελθόντος ἔτους, ἠκούσαμεν μετὰ βαθυτάτης λύπης τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν εὐγενῶν ξένων Binner, Herbert, Loyd, Boyd, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἠκούσαμεν μετὰ φρίκης καὶ ἀλγεινῆς λύπης καὶ ἀγανακτήσεως τὸν φρικώδη ἐκεῖνον θάνατον. Συνέπεσε κατὰ τὰς λυπρὰς ἐκεῖνας ἡμέρας καὶ τὸ Πάσχα. Τὸ Πάσχα, ὡς ἔξεύρετε, κύριοι, εἶναι ἡ ἐπισημοτέρα καὶ ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα τοῦ ἔτους διὰ πάντα χριστιανόν, διὰ πάντα Ἕλληνα. Θρησκευτικαὶ ὑποχρεώσεις, θρησκευτικαὶ παραδόσεις ἐπιβάλλουσι τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν εἰς πάντας κατὰ τὰς ὀκτὼ πρὸ πάντων ἡμέρας τοῦ Πάσχα νὰ λαμπροφορῶσι καὶ νὰ λησμονῶσι πᾶσαν λύπην, νὰ διασκεδάζωσι, νὰ εὐθυμῶσι. Καὶ ὅμως, κύριοι, οὐδὲ αὐταὶ αἱ θρησκευτικαὶ ὑποχρεώσεις, οὐδὲ αὐταὶ αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις ἴσχυσαν νὰ μεταβάλωσι τὴν γενικὴν κατῆφειαν, τὸ γενικὸν πένθος, τὴν γενικὴν λύπην!

Ὅσοι ἦσθε εἰς Ἀθήνας εἶδατε καὶ τὸν λαόν τῆς πρωτεύουσας νὰ πενθῇ καὶ ἐπὶ κεφαλῇ αὐτοῦ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν. Διὰ τί, κύριοι, αὐτὸ τὸ ἐκτακτον φαινόμενον; διότι καὶ τὸ κακούργημα ἦτο τρομερὸν, καὶ παρὰ πάντων ἐθεωρήθη ὡς ἐθνικὴ συμφορά.

καθηκόν, ἀπαντοῦν οἱ καλούμενοι, ὑμεῖς μισθοδοτεῖσθε, ὑμεῖς ἔχετε ἠθικὰς ἀμοιβάς, ἡμεῖς νὰ σᾶς συντρέξωμεν· ἡ ἐπιθυμία μας εἶναι ἡ τάξις, ἡ ἀσφάλεια· ἡμεῖς εἰς τὰς συμπλοκάς προθυμώτατοι, διὸ καὶ πολλοὶ φονεύονται, καὶ ὁμως δὲν ἠκούσαμεν σᾶς νὰ διανυκτερεύσητε εἰς ἄγνωστον θέσιν, οὔτε νὰ ξημερώσητε εἰς ἄλλην ἐπίφοβον, ἀλλὰ σᾶς ἠκούσαμεν νὰ μένετε εἰς τὴν ἑδραν σας, ἢ νὰ περιφέρεσθε ἀπὸ χωρίον εἰς χωρίον μὲ κόττα πίττα, ἀρνιά καὶ προβατίναις διὰ νὰ κάμνετε καὶ ἴδια ποίμνια. Εἰς τὰς τοιαύτας δὲ ἀπαντήσεις πρὸς ἀμοιβὴν ξυλοφορτόνονται οἱ κεκλημένοι, φυλακίζονται καὶ στέλλονται εἰς Λαμίαν, Μεσολόγγιον, εἰς τὸ Καρπενηῖσι, ἀγέληδὸν ὡς κτήνη, καὶ κύριος οἶδε πότε ἔχουν καιρὸν οἱ ἀνακριταὶ νὰ τοὺς ἐξετάζου. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων, ἐάν τις θέλῃ νὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας, ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι μὴ ὁμιλῇτε κατὰ τῶν ἐκτάκτων μέτρων, καὶ ἕκαστος ἀναγκάζεται νὰ σιωπᾷ, μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. Καλοῦνται συνάμα καὶ οἱ δήμαρχοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζητοῦν ἐπίσης ληστὰς νὰ συλλάβουν καὶ καταστρέψουν· εἰς μάτην ἀντιτάσσοιν καὶ οὗτοι, ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἐξάλειψιν τῆς ληστείας τὸ αὐτὸ συμφέρον καὶ περισσότερον ἔχομεν ἡμεῖς οἱ δήμαρχοι ἀπὸ ὑμᾶς τὸν Νομάρχην καὶ ἑπαρχὸν καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ὑπουργόν, διότι ἔχομεν ἄμεσον συμφέρον εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ τόπου καὶ προσωπικὴν φιλοτιμίαν παρὰ τοῖς συνδημόταις μας, καὶ ὁμως δήμαρχοί τινες ἔλαβον τὴν ἀτυχίαν νὰ τιτλοφορηθῶσι διὰ βας. Διατάγματος μὲ τὸν τίτλον τοῦ λησταποδόχου, καὶ κύριος οἶδε, ὁποίους λόγους δίδουσι πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅπως τοῦ ἀποσπάσουν τὴν ὑπογραφὴν χωρὶς νὰ ἔχουν τὸ θάρρος τὴν εὐσυνειδησίαν νὰ τοὺς διευθύνουν εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἅτινα εἰσὶν ἀρμόδια νὰ δικάσωσι τὴν ἀντιπάθειαν τῶν μὲν, τὴν συμπάθειαν τῶν δέ, καὶ τὰνάπαλιν. Ἀλλὰ, κύριοι, διατὶ νὰ σᾶς βασανίζω μὲ τοιαύτας ὀλιγίστας ἐκ τῶν πολλῶν λυπηροτάτων λεπτομερειῶν; Ἄς ἔλθω εἰς τὸ κάτω, κάτω τῆς γραφῆς τοῦ μέτρου τούτου. Κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς, κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δήμαρχοι συντρέξατε εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς ληστείας, τούτέστι καταδιώξατε σεῖς καὶ ἐξαλείψατε σεῖς· καὶ δὲν μᾶς λέγουν ποίαν ληστείαν! Ποίαν ληστείαν κύριοι; διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! μὲ τὰς ιδέας, αἵτινες διέπουν καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ξένους; Τὴν ληστείαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δύο κυβερνήσεις, μία Αὐτοκρατορικὴ τῆς Τουρκίας καὶ μία συνταγματικὴ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅγκοι διπλωματικοὶ δὲν δύναν-

τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον. Εἰς ἐντιμὸς ἐργοστασιάρχης ὁ κύριος Γράντ εἶναι πρόεδρος τῆς δημοκρατικῆς τῶν ἠνωμένων πολιτειῶν. Ναί, κύριοι, τὸ βλέπω καὶ συγχαίρω μάλιστα ἐκ καρδίας καὶ τὸν ἐξοχὸν αὐτὸν ἄνδρα, καὶ τὴν πατρίδα του, καὶ τὸν συγχαίρω πολὺ περισσότερον, διότι δὲν ἔχει μόνον τὸ προσόν τοῦ νὰ ἀναδειχθῇ, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὸ προσόν νὰ διατηρῇται ἐπὶ πολὺ ἐπ' ἀγαθῇ τῆς πατρίδος του. Ἀλλὰ, κύριοι, τί ζητοῦμεν νὰ ταξειδεύωμεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν; νὰ ταξειδεύωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀπεράντους καὶ ἐπικινδύνους ὠκεανούς; διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν; τοιοῦτον παράδειγμα καὶ ἀσυγκρίτῳ λόγῳ μεγαλείτερον ἔχομεν εἰς τὴν Βλῆκτα, ἔχομεν τὸν αἰμνῆστην Καραϊσκάκη, τὸν ἐνδοξὸν στρατάρχην τῆς ἱερᾶς ἐπαναστάσεώς μας, καὶ τὸν ἐνδόξως πεσόντα, — ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν μιᾶς καλογραφίας ὁ σπάνιος παλληκαρισμός, αἱ μεγάλαι πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις, τὰ ἐξοχα προτερήματα, ὁ ἐξυγχοῦς νοῦς του, τὸν ἐπέβαλον καὶ εἰς τὸν κοτζαμπασισμόν καὶ εἰς τὰ γαλάζια αἵματα καὶ εἰς τὸν καπετανισμόν. Καὶ εἰς ποίαν ἐποχὴν; εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἤκμαζον αὐταὶ αἱ ιδέαι. — Σήμερον ἐν Βλῆκτῃ, σήμερον, κύριοι, δὲν ὑπάρχει οὐδὲ κοτζαμπασισμός, οὐδὲ γαλάζια αἵματα, οὐδὲ καπετανισμός, οὐδὲ παραταναισμός, οὐδὲ ἀγυρτισμός, οὐδὲ τραμπουκισμός. Τίποτε δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ χάος, βαθυλωνία γλωσσῶν, ἰδεῶν καὶ λέξεων. ὁ σταθμάρχης θελεῖ νὰ γείνη ὑγειονόμος, ὁ ὑγειονόμος νομάρχης, ὁ νομάρχης πρωθυπουργός; τίποτε ὀλιγώτερον, τίποτε περισσότερον.

Προκειμένου περὶ Καραϊσκάκη, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ταῦτο ὑποβάλω ἐν ἐλάχιστον περιστατικῷ, ὅπερ κατὰ τὴν στιγμὴν τὴν ἐνθυμήθην καὶ τὸ ὅποιον εἶδα ἰδίῳις ὄμμασι καὶ ἤκουσα ἰδίῳις ὠσί. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ἦλθον ἐδῶ εἰς τὸ Κερατσίνι καὶ ἔμεινα ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ στρατηγοῦ Χατζῆ Πέτρου, θείου μου, ἀδελφοῦ τῆς μητρός μου· ὁ ἐνδοξὸς Καραϊσκάκης ἠγάπα πολὺ τὸν Χατζῆ Πέτρον, καὶ τὸν ὠνόμαζε μάλιστα ἐλάχμπεην, διότι ἦτο πολυδάπανος καὶ ἀξιοπρεπής συχνά λοιπὸν ἐπεσκέπτετο τὸν Χατζῆ Πέτρον. Μίαν τῶν ἡμερῶν συνέβη νὰ συγχισθῇ ὁ ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης μετ' ὧν καπετανέους, ἀξιωματικούς πρώτης τάξεως, ἐνθυμοῦμαι μάλιστα καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν Λεπενιώτακης καὶ Καραβίδας ἢ Καφρίτσας· ἡ σύγχυσις εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε περιμένετο καποία ῥῆσις ἐπικίνδυνος, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ καὶ διὰ τῆς ὑποχωρήσεως διασκεδάζει τὴν σύγχυσιν εἰς τρόπον, ὥστε ἀκολούθως δι' ἀστεϊσμάτων διεσκεδάσθη ὅλως δι-

ιδέας τὰς ὁποίας ἔχετε σεῖς οἱ πολιτικοὶ τῶν Ἀθηνῶν. Εἶπες ὅτι, ὅταν συμπράξουν τὰ δύο κράτη. Ἀκόμη, λέγει, πιστεύετε, ὅτι εἶναι δύο τὰ συνεχόμενα γειτονικά κράτη; εἶναι τρία, καὶ τρία ἔγειναν ἀπ' ἀρχῆς, ἐν Τουρκικόν, ἐν ληστρικόν καὶ ἐν Ἑλληνικόν. Πολλάκις, προσέθηκε, κατεστράφη ἡ ληστεία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' οὐδεμίαν ἡμέραν ἀπὸ τὰ τουρκικὰ ὄρια, καὶ ὅχι ὅτι δὲν θέλουν οἱ τοῦρκοι νὰ καταδιώξουν τὴν ληστείαν, ἀλλὰ δὲν δύ- νανται, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι πολιτικώτεροι οἱ τοῦρκοι ἀπὸ τοὺς πολιτικούς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κάμνουν τὴν ἀνάγκην φι- λοτιμίαν, συνθηκολογοῦν μετὰ τὰς ἐγγχωρίους Κυβερνήσεις τοῦ λη- στρικοῦ κράτους καὶ διὰ τοῦτο δὲν συμβαίνουν τόσα δυστυχή- ματα εἰς τὸ τουρκικόν κράτος, ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸ ἑλληνικόν· εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην ἔμεινα ἐμβρόντητος, μετὰ τὸ στόμα ἀνοικτόν. Βλέπετε λοιπόν, κύριοι, ὅτι καθρωτέρας καὶ πρακτι- κωτέρας ιδέας ἔχουν οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας.

Σὰς εἶπον, κύριοι, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμιλίας μου, ὅτι ἡ ἠθικὴ θεοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἡ λυπηρὰ θεοὺς τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο δυστύχημα, δὲν διαφέρει τῆς λυπηρᾶς θέσεως τῶν γονέων, συγγενῶν, φίλων καὶ συμπατριωτῶν τῶν εὐγενῶν ἐκείνων θυμάτων, καὶ σὰς εἶπον, κύριοι, μίαν σεβαστὴν ἀλή- θειαν, ἀδιαφιλονείκητον· ἀλλὰ σὰς ἐπρόσθεσα καὶ μίαν ἄλλην, σὰς ἐπρόσθεσα, ὅτι ὁ λαὸς περιέμενεν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἠθικὴν παρηγορίαν. Καὶ ἠξεύρετε, κύριοι, ποίαν ἠθικὴν παρηγορίαν ἤλ- πιζε νὰ λάβῃ; Ἀκούσατε· περιέμενε συλλυπητήριον ἐπιστολὴν, ἀρμοδίως διευθυνομένην εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ λέγῃ οὕτω· «δυστυχισμένη Ἑλλάς, τί σὲ ἔμελλε νὰ ἰδῇς! τὸ τρομερὸν κακούρ- γημα, ὅπερ ἐπράχθη περίξ τοῦ ἱστορικοῦ Ὀρωποῦ κατὰ τὸ Δή- λεσι, κατεπύκρυνε καὶ κατελύπησε τὴν καρδίαν μας καθὼς καὶ τὴν ἰδικὴν σου· ἡμεῖς μὲν, διότι εἶχομεν τὴν ἀτυχίαν νὰ στε- ρηθῶμεν πολυτίμων τέκνων, πολυτίμων καὶ ἀγαθῶν συγγενῶν, φίλων καὶ συμπατριωτῶν, σὺ δέ, ὦ τάλαινα Ἑλλάς, εἶχες τὴν ἀτυχίαν νὰ μιανθῶσι τὰ ἐνδοξα, τὰ ἱερὰ ἐδάφη σου ἀπὸ μιαρὰς χειρὸς κακούργων· ποίων κακούργων; ξένων, ὑποθαλπομένων, ἐκτὸς τῶν ὁρίων· ἦλθον, ἔπραξαν τὸ κακούργημα καὶ πα- ρεὺθὺς ἀνεχώρησαν διὰ τὰς φωλεὰς των, ὅπου ἐφθχσαν τὰ ὀλίγα λείψανα τῆς αἰσχυρᾶς ἐκείνης συμμορίας, ὅσα διεσώθησαν ἀπὸ τὸ ξίφος τοῦ Ἑλλήνος στρατιώτου· θάρσει, ὦ Ἑλλάς, εἰς τὸν Θεόν, θάρσει εἰς τὰ δίκαιά σου, θάρσει, εἰς τὴν εἰληκρινῇ σύμπραξιν καὶ προστασίαν μας». Τοιαύτην περιέμενεν ὁ λαὸς συλλυπητήριον ἐπιστολὴν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ· καὶ τοιαύτην ἔπρεπε νὰ λάβῃ.

μοὶ παρουσιάζετο ἐνώπιόν μου ὁ ἰατρὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε μὲν τὸ ἀναγκαῖον φάρμακον, δὲν ἐτόλμα ὁμῶς νὰ τὸ δώσῃ ὡς ἐκ τῆς πυρετώδους καταστάσεως, εἰς ἣν εὗρίσκετο ὁ ἀσθενής, φοβούμενος μὴ θλάψῃ καὶ ἐκεῖνον καὶ τὸν ἑαυτὸν του.

Ἦμην, κύριοι, ὡς ἤξεύρετε ὅλοι, εἰς τῶν τελευταίων ὑπουργῶν τοῦ ἀειμνήστου Ὀθωνος· εἶμαι μάρτυς, δυστυχῆς μάρτυς τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς βασιλείας του, τοῦ πολιτικοῦ του μαρτυρίου. Ἐπανερχόμενοι ἐκ τῶν Καλαμῶν τῆς Πελοποννήσου μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Αἰγίνης, εἶδομεν δύο λέμβους νὰ ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς, ἔφθασεν ἡ μία καὶ πρῶτος ὁ Βασιλεὺς ἀνεγνώρισε τὸν ναύαρχον τῆς Γαλλίας, τὸν κ. Τουσάρ· μᾶς λέγει· ὁ ναύαρχος τῆς Γαλλίας ἔρχεται· βεβαίως σπουδαία γεγονότα θὰ συνέβησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἃς ὑπάγωμεν, (ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Βασίλισσαν), εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ πλοίου νὰ τὸν ὑποδεχθῶμεν, ὡς καὶ ἐγένετο. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸ κατάστρωμα, μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἡ δευτέρα λέμβος ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦτο ὁ μακαρίτης Κουτσοῦκος, πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Πειραιῶς, ἐπιφορτισμένος ἀπὸ τὸν τότε δήμαρχον Πειραιῶς κ. Λ. Ράλλην νὰ μᾶς γνωστοποιήσῃ τὰ συμβάντα καὶ νὰ μᾶς φέρῃ καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῆς τότε Προσωρινῆς Κυβερνήσεως· καὶ τῷ ὄντι, κύριοι, ἦλθε· μοὶ ἔφερε τὰ τηλεγραφήματα, τὸν ἠρώτησα τί γίνεται· μοὶ λέγει, αὐτὴν τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐμβαρκαριζόμεν ἐφονεύετο ὁ λοχαγὸς φρούραρχος Πειραιῶς Καραγιαννόπουλος καὶ ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι ἀνώμαλος· μὲ ἠρώτησε τί νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν δήμαρχον· τὸν εἶπον δὲν ἔχω κάμμειαν παραγγελίαν, εὐχὰς μόνον ἔχω καὶ ὁ Θεὸς ἃς σώσῃ καὶ ταύτην τὴν φορὰν τὴν πατρίδα μας. Μετ' ὀλίγον ἐξῆλθεν ὁ ναύαρχος τῆς αἰθούσης καὶ διέταξεν ὁ Βασιλεὺς νὰ παρουσιασθῶ· ἐπαρουσιάσθην· μοὶ λέγει, ἔμαθες τὰ συμβάντα; ἀπήντησα μάλιστα, ἰδοὺ καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ποίαν γνώμην, ἔχετε, μοὶ λέγει; ἀπήντησα, νὰ ἀναχωρήσωμεν παρευθὺς δι' ἄλλον λιμένα τοῦ Κράτους. Ναί, ἀλλὰ περιμένω τοὺς πρέσβεις· οἱ πρέσβεις, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθην δὲν ἀναμιγνύονται εἰς τὰ ἐσωτερικά μας, καὶ ἐπομένως περιττὸν νὰ τοὺς περιμένωμεν. Ἦναγκάσθην νὰ δώσω ὑπόσχεσιν εἰς τὸν ναύαρχον, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἐπομένως δὲν δύναμαι παρὰ νὰ τοὺς περιμένω. Τότε ἀνταπῆντησα, ἀφοῦ θὰ τοὺς περιμένετε, ζητήσατε τοῦλάχιστον δύο πλοῖα νὰ μᾶς συνοδεύσουν. Καλὴ ἡ γνώμη σου, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασαν οἱ πρέσβεις, ἀπεσύρθην ἐγὼ· ἔμεινε μετὰ τῶν πρέσβεων ἐπὶ μίαν καὶ

